

POSTANOWIENIE

Dnia 12 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Z. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu

o rekompensatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12 września 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 3 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 927/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

az

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 3 lutego 2022 r. oddalił apelację Z. S. od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 1 marca 2021 r. oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 9 lipca 2020 r., w której odmówiono wnioskodawcy ponownego ustalenia wysokości emerytury. Wnioskodawca domagał się zmiany wysokości emerytury przez przyznanie prawa do rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych świadczonej w okresie od 2 maja 1979 r. do 31 października 2001 r. w Z. Wnioskodawca powołał się na opinię biegłej wydaną w sprawie o sygn. akt V U 183/17, z której, jego zdaniem, wynika, że jego praca w tym okresie odbywała się w warunkach „szkodliwych”.

Sąd Okręgowy ustalił, że odwołujący się złożył w dniu 6 marca 2015 r. wniosek o emeryturę pomostową, powołując się między innymi na pracę w warunkach szczególnych świadczoną w okresie od 2 maja 1979 r. do 31 października 2001 r. w F. Decyzją z dnia 20 marca 2015 r. odmówiono mu prawa do emerytury pomostowej, nie zaliczając tego okresu do pracy w warunkach szczególnych. Kolejną decyzję o tożsamej treści wydano 3 kwietnia 2015 r. oraz 4 listopada 2016 r. Wnioskodawca wniósł odwołanie od decyzji z 20 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w Opolu, wyrokiem z dnia 28 lipca 2015 r., w sprawie o sygn. akt V U 1076/15, zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał mu prawo do emerytury pomostowej. W wyniku apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem 27 kwietnia 2016 r., w sprawie III AUa 2038/15, zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie, wskazując w uzasadnieniu, że praca wnioskodawcy w F. nie mogła zostać uznana za pracę w warunkach szczególnych, ponieważ zakład ten nie był przyporządkowany budownictwu i przemysłowi materiałów budowlanych, a kwestia ta ma kluczowe znaczenie, bowiem praca przy produkcji wyrobów ceramicznych może być kwalifikowana jako zatrudnienie w warunkach szczególnych tylko wówczas gdy odbywa się ona w ramach strukturalnych działu V poz.11 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Decyzją z dnia 21 lutego 2020 r. organ rentowy zmienił decyzję z 4 listopada 2016 r. jedynie w zakresie przyczyn odmowy przyznania emerytury pomostowej, jednak nadal przyjmował, że wnioskodawca nie udowodnił piętnastoletniego okresu pracy w warunkach szczególnych. Postępowanie z odwołania wnioskodawcy od decyzji z 4 listopada 2016 r. zostało umorzone postanowieniem Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 12 marca 2020 r. w sprawie o sygn. akt V U 183/17.

Decyzją z dnia 28 stycznia 2020 r. przyznano odwołującemu się prawo do emerytury. W dniu 24 kwietnia 2020 r. odwołujący się wniósł o przyznanie rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych potwierdzonej opinią biegłej wydaną w sprawie V U 183/17 dotyczącą pracy w F. Decyzją z dnia 9 lipca 2020 r. organ rentowy odmówił ponownego ustalenia wysokości emerytury, ponieważ odwołujący się nie przedstawił nowych dowodów w sprawie. W oparciu o

powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie jest nieuzasadnione, ale z innych przyczyn niż wskazane w kwestionowanej decyzji, w której powołano art. 114 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1251), przewidujący między innymi, że w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowo okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Przepis ten został błędnie przywołany przez organ rentowy, ponieważ wnioskodawca uprzednio nie ubiegał się o prawo do rekompensaty, argumentacja dotycząca pracy w warunkach szczególnych w F. była przedstawiona w postępowaniach o innym przedmiocie, tj. w sprawach o przyznanie emerytury pomostowej. Kwestia kwalifikacji prawnej tego okresu została już przesądzona, bowiem Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, zmieniając wyrok Sądu Okręgowego w Opolu, stwierdził, że wobec braku przyporządkowania strukturalnego F. do branży budowlanej praca wnioskodawcy w spornym okresie nie może być uznana za zatrudnienie w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy wskazał, że na podstawie art. 365 § 1 k.p.c. materialny skutek rzeczy osądzonej przejawia się w tym, że rozstrzygnięcie zawarte w prawomocnym orzeczeniu stwarza taki stan prawny, jaki z niego wynika, a sądy rozpoznające spór muszą przyjmować, że konkretna kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto w prawomocnym wyroku, a więc w ostatecznym rezultacie procesu (przykładowo: postanowienie Sądu Najwyższego z 29 października 2020 r., III UK 490/19). Moc wiążącą uzyskują zatem ustalenia dotyczące tego, o czym orzeczono w związku z podstawą sporu, odnoszą się do skutku prawnego, a taki charakter mają rozważania Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w przedmiocie kwalifikacji zatrudnienia wnioskodawcy w F., bowiem stanowiły one podstawę zmiany wyroku Sądu Okręgowego w Opolu.

Sąd Apelacyjny, oddalając apelację odwołującego się, podzielił ocenę Sądu Okręgowego. Wyjaśnił, że art. 365 k.p.c. i art. 366 k.p.c. mają gwarantować poszanowanie prawomocnego orzeczenia sądu, regulującego stosunek prawny

będący przedmiotem rozstrzygnięcia. Istnienie prawomocnego wyroku co do udzielenia ochrony prawnej określonemu prawu podmiotowemu przekreśla możliwość ponownej oceny zasadności roszczenia wynikającego z tego samego prawa, jeżeli występują te same okoliczności. W konsekwencji, jeżeli sąd rozstrzygnął już w prawomocnie osądzonej sprawie o prawie do emerytury pomostowej, biorąc pod uwagę sporny w niniejszej sprawie okres zatrudnienia wnioskodawcy w F. od 2 maja 1979 r. do 31 października 2001 r., to w sprawie o to samo zagadnienie z tego samego stosunku prawnego jest związany rozstrzygnięciem zawartym w pierwszym wyroku. Prawomocny wyrok swoją mocą powoduje, że nie jest możliwe dokonanie odmiennej oceny i odmiennego osądzenia tego samego stosunku prawnego w tych samych okolicznościach, między tymi samymi stronami.

Sąd Apelacyjny wskazał, że w przedmiotowej sprawie sporną kwestię stanowiło ustalenie, czy ubezpieczony legitymuje się okresami pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat (w F. od 2 maja 1979 r. do 31 października 2001 r.). Ustalenie, czy wykonywane obowiązki pracownicze były realizowane w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, podlega ocenie na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. Sąd Apelacyjny stwierdził, że praca wnioskodawcy na stanowisku formierza wyrobów ceramicznych nie została określona w rozporządzeniu, co uzasadnia brak możliwości zakwalifikowania prac wnioskodawcy do wykazu A, dział V, poz. 11, czyli zatrudnienia w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych przy produkcji materiałów ogniotrwałych oraz wyrobów ceramicznych. W judykaturze za utrwalony uznawany jest pogląd o stanowiskowo-branżowym wyodrębnieniu prac uprawniających do emerytury. Tym samym przynależność pracodawcy do określonej branży ma istotne znaczenie i nie jest dopuszczalne wiązanie konkretnych stanowisk z branżami, do których nie zostały przypisane. Sąd Apelacyjny negatywnie odniósł się do stanowiska skarżącego, że zarządzenie resortowe powinno stanowić podstawę do przyznania świadczenia emerytalnego (prawa do rekompensaty). Z ustaleń dokonanych w postępowaniu w sprawie o sygn. akt V U 1076/15 (III AUa 2038/15) wynika, że

skarżący wykonywał pracę polegającą na wytwarzaniu ceramiki użytkowej, tymczasem tylko stanowiska pracy w warunkach szczególnych przy produkcji materiałów ogniotrwałych i wyborów ceramicznych obejmujące prace w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych uprawniają do uzyskania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Rozszerzenie zakresu prac przez zarządzenie resortowe i wymienienie w nim także prac poza resortem budownictwa i przemysłu budowlanego nie może otworzyć drogi do uzyskania świadczenia. Samo podobieństwo wykonywanych prac nie kreuje prawa do świadczenia, gdyż wykonywanie li tylko podobnej pracy nie prowadzi do narażenia na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy przemysłu budowlanego. Sąd Apelacyjny wskazał, że taki pogląd wyraził również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 lutego 2015 r., II UK 124/14, wydanym w sprawie o podobnym stanie faktycznym, a zatem należy go zaakceptować na gruncie niniejszej sprawy.

Odwołujący się zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości.

Zarzucił naruszenie przepisów postępowania, w sposób, który miał istotny wpływ na wynik sprawy, to jest: 1) art. 378 § 1 w związku z art. 397 § 2 k.p.c., przez wybiórcze ustosunkowanie się przez sądy obu instancji do zarzutów apelacji, to jest nieustosunkowanie się i pominięcie zarzutu naruszenia art. 2 w związku z art. 32 Konstytucji w związku z zasadami ogólnymi Kodeks Postępowania Administracyjnego oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych w związku z art. 91 Konstytucji, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, polegającego na nierównym traktowaniu pracowników jednego zakładu produkcyjnego, czego skutkiem było nieuznanie warunków pracy jako szczególne wyłącznie skarżącego, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy; 2) art. 1 k.p.c. w związku z art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. w sposób, który miał istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie przez błędną wykładnię art. 365 i 366 k.p.c., przez uznanie, że orzeczenie w przedmiocie ustalenia warunków pracy w zakresie rozstrzygnięcia o ich charakterze (czy są szkodliwe czy nie) w postępowaniu o ustalenie prawa do emerytury pomostowej ma wpływ na rozstrzygnięcie odnośnie tychże warunków w postępowaniu o ustalenie świadczenia o innym charakterze i innej podstawie prawnej, to jest o ustalenie

prawa do rekompensaty za pracę w warunkach szczególnych, ani sąd pierwszej ani drugiej instancji nie dokonał badania tej kwestii, nie była badana ponadto wartość przedmiotu sporu.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując w uzasadnieniu wniosku na wystąpienie istotnego zagadnienia prawnego oraz na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, to jest art. 365 i 366 k.p.c., polegających na stosowaniu zasady sprawy osądzonej w przedmiocie rozstrzygnięcia o warunkach pracy w przypadku dwóch odrębnych świadczeń, które się wzajemnie wyłączają oraz posiadają odrębną podstawę prawną - tj. rekompensaty za pracę w warunkach szczególnych oraz emerytury pomostowej, a także, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości prawne lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3), lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Jeżeli okoliczności te nie zachodzą, Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c., uprawniony jest do wydania postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Z powyższego wynika, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I PK 220/07, LEX nr 864044).

Na wstępie należy zauważyć, że skarżący uzasadnia przyjęcie skargi kasacyjnej ze względu na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego i jednocześnie z uwagi na potrzebę wykładni przepisów budzących wątpliwości (art. 365 i 366 k.p.c.), a także ze względu na oczywistą zasadność

skargi kasacyjnej. Tak ujęte przesłanki przedsądu wzajemnie się wykluczają. Nie można twierdzić, że skarga jest oczywiście uzasadniona (co ma miejsce wówczas, gdy stwierdzone naruszenia prawa są widoczne *prima facie*, bez pogłębionej analizy prawnej) i że jednocześnie w sprawie występują poważne zagadnienia prawne, które wymagają zaangażowania Sądu Najwyższego w dokonanie pogłębionej interpretacji niejasnych przepisów (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 maja 2008 r., II PK 17/08, LEX nr 829110; z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

Należy też podkreślić istnienie związku pomiędzy wskazanymi na wstępie rozważań okolicznościami, uzasadniającymi przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, a podstawami skargi kasacyjnej. Przesłanki przedsądu ujęte w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. stanowią rozwinięcie podstaw kasacyjnych zmierzające do wykazania, z jakich powodów naruszenia przepisów wskazane w tych podstawach uzasadniają przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Skargę można oprzeć na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżący więc musi wykazać, że następstwa wytkniętej w skardze wadliwości postępowania i orzekania były tego rodzaju (bądź skali), iż kształtowały one lub współkształtowały treść kwestionowanego w sprawie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82; z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620; oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971; z dnia 5 grudnia 2007 r., II PK 103/07, LEX nr 863973; z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lipca 2014 r. w sprawie I PK 316/13 (LEX nr 1511811), wyraził trafny pogląd, że w sytuacji, gdy skarga kasacyjna nie zarzuca obrazy jakiegokolwiek przepisu prawa materialnego stanowiącego podstawę wyrokowania sądu odwoławczego, to w konsekwencji nie jest możliwa ocena czy naruszenie przepisów prawa procesowego wskazanych przez nią w podstawie kasacyjnej mogło mieć -

rzeczywiście - istotny wpływ na wynik sprawy, czego wymaga przepis art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie chodzi przy tym o czysto teoretyczną możliwość takiego wpływu, lecz o wykazanie, że w okolicznościach danej sprawy ten wpływ był (mógł być) realny, a można to stwierdzić dopiero wówczas, gdy w skardze zostanie podniesiony adekwatny w konkretnych okolicznościach faktycznych zarzut obrazy prawa materialnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2014 r., I PK 208/13, LEX nr 1646059). Innymi słowy, możliwość uznania przez Sąd Najwyższy orzeczenia Sądu drugiej instancji za merytorycznie błędne uzależnione jest od oceny materialnoprawnych zarzutów, a skoro ich nie powołano w skardze kasacyjnej, to nie sposób przyjąć, że nawet jeśli w rzeczywistości do naruszenia wskazanych przepisów doszło, to mogło to mieć wpływ na wynik sprawy.

W okolicznościach niniejszej sprawy oznacza to, że skarżący przy pomocy zarzutów naruszenia przepisów postępowania powinien zmierzać do wykazania, że wadliwość procedowania przez Sąd drugiej instancji była na tyle istotna, że doprowadziła do błędnego zastosowania przepisu (przepisów) prawa materialnego będącego podstawą rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym orzeczeniu. Wynik sprawy bowiem, to jej rozstrzygnięcie, które jest oparte na przepisach prawa materialnego zastosowanych w ramach subsumcji ustalonego w sprawie stanu faktycznego pod właściwy przepis. Inaczej rzecz ujmując, zarzuty naruszenia przepisów postępowania nie mogą być celem samym w sobie, lecz muszą służyć wykazaniu błędnego zastosowania przepisu prawa materialnego, który stanowi rzeczywistą podstawę prawną rozstrzygnięcia. Dlatego powołanie przez skarżącego w podstawie zaskarżenia wyłącznie zarzutów procesowych uniemożliwia Sądowi Najwyższemu dokonanie oceny kasacyjnej w zakresie tego, czy w postępowaniu odwoławczym rzeczywiście wystąpiły uchybienia o tak znacznym ciężarze gatunkowym, że doprowadziły do wydania nieprawidłowego orzeczenia. Jest tak dlatego, że Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Oznacza to, że zakres dopuszczalnej kognicji Sądu Najwyższego wyznacza strona skarżąca, która z mocy art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. powinna przytoczyć podstawy kasacyjne, zaś granice tych podstaw wyznaczają zarzuty naruszenia wskazanych przepisów prawa. Sąd

Najwyższy jest władny dokonywać oceny tylko tych zarzutów, które zostały sformułowane przez skarżącego i nie może uwzględniać naruszenia innych przepisów, a zwłaszcza nie może zastąpić skarżącego w wyborze przepisów, które mogły być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia.

Skarżący nie zarzucił w swojej skardze kasacyjnej obrazy jakiegokolwiek przepisu prawa materialnego stanowiącego podstawę wyrokowania Sądu odwoławczego (Sąd drugiej instancji, oprócz zastosowania w sprawie art. 365 § 1 k.p.c. odniósł się co do *meritum* sprawy, podkreślając, że praca wnioskodawcy na stanowisku formierza wyrobów ceramicznych nie została określona w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze - w wykazie A, dziale V, poz. 11 – zatrudnienie w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych przy produkcji materiałów ogniotrwałych oraz wyrobów ceramicznych) i w konsekwencji nie jest możliwa ocena, czy zarzucane naruszenie przepisów prawa procesowego mogło mieć - rzeczywiście - istotny wpływ na wynik sprawy.

Uwzględniając powyższe, skarżący nie wykazał kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa procesowego, które mogłoby mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie, a które, wobec związku istniejącego pomiędzy przesłanką przedsądu określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oraz podstawami kasacyjnym (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2007 r., III UK 45/07), uzasadniałoby przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Ubocznie zauważyć należy, że w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2015 r., II UK 124/14, (LEX nr 1656495) wskazano, że pracę polegającą na wytwarzaniu ceramiki użytkowej (a taką pracę wykonywał skarżący wedle miarodajnych i niekwestionowanych zresztą przez skarżącego ustaleń faktycznych) nie można zaliczyć do pracy przy produkcji materiałów ogniotrwałych i wyrobów ceramicznych, wymienionej pod poz. 11 działu V wykazu A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., gdyż samo podobieństwo wykonywanych prac nie kreuje prawa do świadczenia, gdyż wykonywanie li tylko podobnej pracy nie prowadzi do narażenia na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy przemysłu budowlanego. Różne potraktowanie tych

stanowisk nie narusza zasady równości w zakresie uprawnień do ubezpieczenia społecznego pracowników wykonujących taką samą pracę, gdyż praca ta jest rodzajowo różna (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2013 r., I UK 547/12, OSNP 2014, nr 1 poz. 11).

Skarżący nie wykazał, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. postanowiono jak w sentencji.

az

[ms]